

Nemzeti
Közszolgálati
Egyetem
Rendészettudományi
Kar

Szerkesztette
Szendrei Ferenc

BŰNÜGYI SZOLGÁLATI ISMERETEK KÜLÖNÖS RÉSZ

LUDOVIKA
EGYETEMI KIADÓ

Bűnügyi szolgálati ismeretek

Bűnügyi szolgálati ismeretek

Különös rész

Szerkesztette
Szendrei Ferenc

LUDOVIKA
EGYETEMI KIADÓ
Budapest, 2022

A kutatás az Innovációs és Technológiai Minisztérium mint Támogató által a TUDFO/51757-1/2019-ITM iktatószámom meghozott támogatói döntése alapján, az NKFIH-830-8/2019. számú Megállapodásban foglaltak szerint, a 2019. évi Tématerületi Kiválósági Program céljainak elérése érdekében költségvetési támogatásból valósult meg.

Szerzők

Barnóczy László (12. fejezet)
Bodor László (3. fejezet)
Ipsits Csaba (4. fejezet)
Kovács Zoltán (13. fejezet)
Németh Ágota (11. fejezet)
Nyeste Péter (6., 9., 10. fejezet)
Oszlászki Sándor (4. fejezet)
Sulányi Vilmos (8. fejezet)
Szendrei Ferenc (2. fejezet)
Szűcs Bálint (1. fejezet)
Zsigmond Csaba (5. fejezet)

Szakmai lektor

Dr. Töreki Sándor vezérőrnagy

Kiadja a Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Ludovika Egyetemi Kiadó
A kiadásért felel: Deli Gergely rektor

Székhely: 1083 Budapest, Ludovika tér 2.
Kapcsolat: kiadvanyok@uni-nke.hu

Felelős szerkesztő: Karácsony Fanni
Olvasószerkesztő: Bujdosó Hajnalka
Korrektor: Bíró Csilla
Tördelőszerkesztő: Kőrösi László

Nyomdai kivitelezés: Pátria Nyomda Zrt.
Felelős vezető: Orgován Katalin vezérigazgató

ISBN 978-963-531-655-7 (nyomtatott)
ISBN 978-963-531-656-4 (elektronikus PDF) | ISBN 978-963-531-657-1 (ePub)

© A szerkesztő, 2022
© A szerzők, 2022
© A kiadó, 2022

Minden jog védve.

Tartalom

<i>A szerkesztő előszava</i>	7
------------------------------	---

I. A BŰNCSELEKMÉNY ELKÖVETÉSÉNEK MEGELŐZÉSE CÉLJÁBÓL FOLYTATOTT TITKOS INFORMÁCIÓGYŰJTÉS ÉS A LEPLEZETT ESZKÖZÖK ALKALMAZÁSA AZ EGYES BŰNCSELEKMÉNYEK FELDERÍTÉSE ÉS NYOMOZÁSA SORÁN

1. Megelőző és felderítő műveleti tevékenység a szervezett bűnözés elleni harcban	11
2. A titkos felderítés és a leplezett eszközök alkalmazásának lehetőségei az élet elleni erőszakos bűncselekmények felderítésében	39
3. A III. évezred kihívásai a kábítószer-bűnözés elleni küzdelemben	67
4. Koordinált nyomozás – A (vagyon elleni) sorozat-bűncselekmények felderítése	85
5. Nyomozások a gazdaságvédelem területén	103

II. A RENDŐRSÉGI TÖRVÉNYBEN MEGFOGALMAZOTT EGYÉB CÉLOKHOZ KAPCSOLÓDÓ TITKOS INFORMÁCIÓGYŰJTŐ TEVÉKENYSÉG

6. A rendőrség terrorizmus elleni megelőző, felderítő, elhárító tevékenysége	133
7. A belső bűnmeelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerv – Nemzeti Védelmi Szolgálat	151
8. Titkos információgyűjtés a rendőrség célkörözési tevékenységében	165
9. A személyi védelem, Védelmi Program, személyvédelmi és létesítménybiztosítási feladatok és a titkos információgyűjtés	175
10. A nemzetközi bűnügyi együttműködés és a leplezett eszközök	195

III. A BŰNÜGYI FELDERÍTÉSHEZ KAPCSOLÓDÓ SPECIÁLIS SZAKTERÜLETEK

11. A bűnügyi elemző-értékelő munka	215
12. A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat szerepe a bűnügyi hírszerzésben	235
13. Bűnügyi technikai hírszerzés – A mobil hírközlő hálózatok törvényes ellenőrzésének jövője	257

<i>Felhasznált irodalom</i>	275
-----------------------------	-----

A szerkesztő előszava

A tankönyv *A bűnügyi hírszerzés kézikönyve*¹ című, korábban megjelent mű folytatásának tekinthető, amennyiben a rendészeti és a bűnügyi hírszerzés különválasztásának megfelelően, a megváltozott jogi környezetben szól az egyes kiemelt bűncselekmények felderítési lehetőségeiről, alkalmazkodva az új törvényi szabályozáshoz, és fejti ki részletesen a rendészeti célú titkos információgyűjtés feladatait, illetve ismerteti bizonyos kapcsolódó és a rendészettudományban ritkán feldolgozott szakterületeket.

A tankönyv amellett, hogy a bűnügyi szakterület egyik nagyon speciális, ritkán feldolgozott szegmensével foglalkozik, lehetőséget ad a kutatási potenciálok megfelelő kihasználására, segíti a kutatói életpálya kiszámíthatóságát azzal, hogy publikációs lehetőséget biztosít a pályájuk elején lévő kutatók, valamint olyan gyakorlati szakemberek számára, akik szaktudásuk ilyen irányú kihasználására ritkán kapnak lehetőséget. Elősegíti a szakterület kutatási-fejlesztési kapacitásainak jobb kihasználását a jövő szakembereinek magas színvonalú képzésében, másrészt eredményezheti a kutatások eredményeinek szélesebb körű felhasználását, hiszen olyan kevésbé feldolgozott szakterületet érint, ahol gyakorlatilag minden megjelenő mű hiánypótlónak tekinthető, ráadásul az ebben a tárgykörben a Rendőrtiszti Főiskolán kiadott elődei minősített adatot képeztek, csak szűk szakmai körökben voltak megismerhetők.

Mindezek mellett a tankönyv nem törekszik minden érintett kérdéskör teljes körű bemutatására, a szerzők inkább gondolatébresztőnek szánták írásaikat az egyes területekhez kapcsolódva, támaszkodva a hallgatók más egyetemi tárgyakra szerzett ismereteire és jártasságára.

Nem volt a szerzők célja a teljes tudományos feldolgozásra törekvés sem, inkább egyfajta szakmai kézikönyvet szerettek volna az olvasók kezébe adni, amely ötleteket ad nekik az egyes témák megközelítésében, figyelemfelhívó módon integrálva más tudományágak kapcsolódó ismereteit, elősegítve ezáltal a komplex felderítési feladatok megoldását akár egyetemi szinten, akár később, a rendészeti szervek szintjén. A tankönyv a *Biztonságos társadalom és környezet* tématerület *Fenntartható biztonság és társadalmi környezet* című 2019. évi Tématerületi Kiválósági Program keretében készült el.

Szendrei Ferenc

¹ Nyeste Péter – Szendrei Ferenc: *A bűnügyi hírszerzés kézikönyve*. Budapest, Dialóg Campus, 2019.

I. A bűncselekmény elkövetésének megelőzése céljából folytatott titkos információgyűjtés és a leplezett eszközök alkalmazása az egyes bűncselekmények felderítése és nyomozása során

1. Megelőző és felderítő műveleti tevékenység a szervezett bűnözés elleni harcban

1.1. A fogalmi meghatározás fejlődése és az eltérő meghatározások dilemmái

„A szervezett bűnözés és főként annak a határokon átnyúló, súlyosabb formái növekvő kihívás elé állítják a társadalmat, a rendvédelmi és az igazságügyi szerveket. A szervezett bűnözői csoportok nemzetközi tevékenységének horizontját az EU bővítése, a schengeni övezet létrehozása, valamint a virtuális térben létrejött platformok kitágították. A csoportok felépítésében a nemzeti jelleg mellett egyre jobban érvényesül a transznacionális hatás. A szervezett bűnözés színterei, erői, eszközei és módszerei az elmúlt években átalakultak.

A szervezett bűnözés gazdasági és közigazgatási terjeszkedési kísérleteit az illetékes szervek folyamatos ellenőrzés alatt tartják és gátolják.

A technikai fejlődéssel és vívmányainak elterjedésével folytatódik a biztonságot veszélyeztető, nehezen kontrollálható nem állami szereplők – például szervezett bűnözői körök, nemzetközi terrorszervezetek, kiberbűnözői csoportok, szélsőséges vallási közösségek, magán biztonsági cégek, egyes nem kormányzati szervezetek és egyéb transznacionális hálózatok – súlyának növekedése a nemzetközi biztonságpolitikában. Ezek mögött sokszor nehezen azonosítható érdekek és csoportok húzódnak meg, és könnyen szolgálhatnak rejtett állami szándékokat. Mindez átrendezi és áttekinthetlenebbé teszi egyes térségek biztonsági helyzetét, ami hazánk számára is kihívást jelent. Veszélyforrás, hogy egyes nem állami szereplők – terrorszervezetek, terroristacsoportok, bűnszervezetek – is tömegpusztító fegyverek birtoklására és alkalmazására törekcszenek, mivel velük szemben az elrettentés hagyományos módjai csak korlátozottan működőképesek.”¹

A bűnszervezeti elkövetéssel már az 1795. évi büntetőkódex-tervezet is foglalkozott. A fogalom-meghatározás mind a mai napig gondot jelent (lásd a legutóbbi változtatás szükségességét, amely 2019. július 10. napjától hatályos, „[a] módosítás nyelvtani egyszerűsítést jelent”).

A szervezett bűnözésnek vagy a bűnszervezetnek többféle meghatározása lehetséges (például kriminológiai értelemben, büntető anyagi jogi értelemben, a bűnszervezeti elkövetés jellemzőinek meghatározásával stb.). A többféle meghatározás, nézőpont értelmezési gondokat jelent. Amiben egyet lehet érteni, hogy a társas bűnelkövetési forma (például társtettesség, csoportos elkövetés, bűnszövetség) legmagasabb és legveszélyesebb foka.

Az 1795. évi büntetőkódex-tervezet a „bűnbanda” fogalmát határozta meg, és mint általában bűnözésre (nem meghatározott bűncselekmények elkövetésére) szerveződött csoportot jelölte: többek közös elkövetésre létesült csoportja, amelynek „főnöke” van, tagjai bizonytalan időre egyesülnek, a bűncselekmény elkövetését követően együtt maradnak stb.

A Csemegi-kódex² a „szövetség” fogalmát használta, és leginkább a rabló- vagy tolvaj-szövetséget határozta meg.

¹ A Kormány 1163/2020. (IV. 21) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról.

² 1878. évi V. törvénycikk (Magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és a vétségekről. Közzétette a Magyar Királyi Igazságügyi Ministerium).

A szervezett bűnözéssel kapcsolatos szakmai álláspontok kialakítása már a rendszerváltást megelőző időre tehető. A nyolcvanas évek közepén Tonhauser László fogalmazta meg először a szervezett bűnözés jelenlétét hazánkban. Saját tapasztalataira támaszkodott, a való életből merített. Ekkor azonban még szakmai berkekben sem értettek vele egyet, tagadták, hogy a bűnözés ilyen formája jelen lenne Magyarországon. Az egyik első „bűnszervezet”, amelyet már a mai értelemben vett szervezett bűnözői elkövetés jellemezett, az volt, amelyet az akkori Rendőrtiszti Főiskola egy hallgatói csoportja bűnelkövetőkkel összefogva alakított. Betörésekre specializálódtak, és bűncselekményeik elkövetéséhez felhasználták a főiskolán tanult rendőri ismereteiket, illetve az elkövetési időkhöz alibiket biztosították a maguk számára (például tanórán való részvétel igazolásával).

A rendszerváltást megelőzően kimondottan vagyon elleni bűncselekmények szervezett elkövetésére szerveződtek bűnbandák. Sokan nem akartak erről tudomást venni, de a rendszerváltást követően már nem lehetett a tényeket szőnyeg alá söpörni.

A rendszerváltást követően a bűnfelderítő szervek elsősorban operatív úton kezdték a szervezett bűnözés fogalmi ismérveit felállítani, amelynek jelentős alakja Kacziba Antal r. altábornagy, akkori bűnügyi főigazgató volt.

A rendőrségen belül megalakultak a szervezett bűnözés elleni küzdelemmel foglalkozó rendőri szervezeti egységek (időbeli sorrendben):

- Nemzetközi Szervezett és Kábítószer Bűnözés Elleni Szolgálat,
- Szervezett Bűnözés Elleni Szolgálat,
- főkapitányságok Szervezett Bűnözés Elleni Osztályai,
- Központi Bűnüldözési Igazgatóság,
- Szervezett Bűnözés Elleni Igazgatóság,
- Nemzeti Nyomozó Iroda,
- Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda.

1995-ben a Legfelsőbb Bíróság (154. sz. büntető kollégiumi állásfoglalása) már az ítékezés elvi irányítása körében foglalkozott a kérdéssel, amely tekintetben a gyakorlat megelőzte a jogalkotást.

A LB a szervezett bűnözést a társas bűnelkövetés sajátos formájának tekintette, amelyet bűnözés céljára létrehozott, jól tagolt és konspiratív szervezetként jelölt meg, amely a bűnözést hosszabb időn keresztül üzleti vállalkozásként űzi, monopolhelyzetet alakít ki bizonyos bűncselekmények elkövetésére, jellemző rá a bűncselekmények pontos megtervezése és végrehajtása, a részfeladatok munkamegosztása, specialisták alkalmazása, a tanúk, a sértettek és az egyéb érdekelték megfélemlítése, az árusítás megtorlása, az ellenfelekkel való leszámolás. Gyakran nemzetközi kapcsolatokkal rendelkeznek.

Abban az időben a bűnözők közti leszámolások jellemezték Magyarországot (gazdasági bűnözés, olajszökítés, vesztegetések, privatizációval összefüggő bűncselekmények stb.).

A rendszerváltást követően a bűnözés ugrásszerű növekedésével, szervezettségének fokozódásával társadalmi igényként fogalmazódott meg a szervezett bűnözés elleni hatékonyabb fellépés; ezt a célt szolgálta az 1997-ben bevezetett a „bűnszervezet létrehozása” mint önálló deliktum, valamint a bűnszervezet fogalmának törvényi megfogalmazása.

A szervezett bűnözés fogalma alatt a köznyelvben általában a maffiatípusú szerveződésekert értik, míg büntetőjogi nézőpontból a bűnszervezet hatályos fogalma: *legalább három személyből álló, hosszabb időre hierarchikusan szervezett, konspiratíván működő csoport, amelynek célja ötévi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmények elkövetése.*

A kriminológia által kidolgozott szervezttűnözés-fogalom és ismérvei, illetve a büntető anyagi jog által történő törvényi meghatározás különbözősége régóta problémát jelent a bűnügyi tudományokban, tekintettel a nézőpontok különbözőségére.

Mivel a bűnszervezethez tartozást is bűncselekményként kívánták szabályozni, ezért új tényállásként jelent meg a bűnszervezet létrehozása, illetve a jogalkotó számos deliktumhoz minősítő körülményként kapcsolta a bűnszervezet tagjaként való elkövetést.

A konkrét cselekvés helyett már a fenyegetőnek látszó lehetőséget is büntetni akarta, a szerveződés lehet a felelősségre vonás alapja. Bármely jellegű, típusú, fenyegetettséggű bűncselekmény elkövetésére létrejöhett bűnszervezet, amelynek meghatározását több fogalomból illesztették össze (például bűnszövetség, folytatólágosság, üzletszerűség stb.).

A jelenlegi büntetőjogi meghatározás³ célja, hogy reagálva a jelenlegi, nem megfelelő joggyakorlatra, élesebben határolja el a bűnszervezet fogalmát a bűnszövetség fogalmától, egyúttal támpontot adjon a jogalkalmazás számára a bűnszervezetben történő elkövetés megállapíthatósága tekintetében. Ezért a büntetőjogi meghatározás kiegészül a hierarchia és a konspiráció fogalmi elemeivel:

- legalább *három* személyből álló;
- *hosszabb időre szervezett* (minimum 2–3 hónapos időszakot jelent, a *szerveződés* a jövőre nézve kötelező feltétel, és ha a megkezdett vagy eltervezett bűncselekmények olyan jellegűek, hogy hosszabb idő alatt tudnak csak hasznot hozni az elkövetőknek, úgy a hosszabb idejű működés feltétlenül szükséges. Ennek kapcsán a bűnszervezet tagjainak tudniuk kell, vagy a szervezet jellegéből fakadóan következtetniük kell arra, hogy egy olyan szervezetnek a részesei, amely hosszabb távú működésre jött létre.);
- *hierarchikusan szervezett* (az összehangoltság a bűnszövetséghez képest magasabb szintű szervezettséget jelent, amely a benne cselekvő személyek egymást erősítő hatását jelenti, azaz feltételezi a tagok közötti munkamegosztást, együttműködést, koordinációt akár anélkül is, hogy egymás tevékenységéről tudnának. A tervezés, döntés, irányítás és végrehajtás hierarchikus személyi viszonyokban testesül meg és elkülönül egymástól, alá-fölé rendeltségi viszonyok alakulnak ki, amelyek akár anélkül is létrejöhetnek, hogy a szervezet tagjai ismernék egymást, vagy tudnának egymás személyéről, illetve tevékenységéről. Az összehangoltság kizárólag abban testesül meg, hogy a bűnszervezet minden tagja egy közös cél érdekében tevékenykedik, amelyről tudniuk kell, vagy sejtetniük kell a körülményekből.
- A bűnszervezetben a feladatok vertikálisan elkülönülnek egymástól: mindig van vezető vagy irányító, és mindig van végrehajtó is. A vezető, aki a döntést előkészíti és tervezi, a bűnszervezetben elkövetett alaphűncselekményekben nem is mindig vesz részt tettesként vagy bűnsegédként, azonban ha annak kitalálásában tevőlegesen részt vesz, legalább felbujtónak kell minősülnie. A felbujtás bizonyítása – a vezető alaphűncselekményben történő részvételének hiányában – azonban kiemelten nehéz feladat, de nem lehetetlen.

Összességében a bűnszervezeti összehangolt működés a bűnszövetségben megkövetelt szervezettségtől annyiban tér el, hogy itt már *tervszerűek* a cselekedetek, *munkamegosztáson* alapul a működés, és a *részletek összehangolása* is a szervezet feladata, amely a bűnszervezetek esetében más és más formákban jelenik meg.

³ A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.) 459. § (1) bekezdés 1. pont.

A bűnszervezet akkor állapítható meg, ha a szervezethez a hosszabb időtávon túlmenően a hierarchia jegyeit is mutatja. A hierarchikus szervezeti felépítés azt jelenti, hogy az elkövetők alá-fölé rendeltségi viszonyban vannak, az egyes „döntési szintek” elkülöníthetők egymástól, tehát a szervezeti felépítésnek vertikális jellege van. A hierarchiában lévő személyek együttműködése a feladatok megosztásán alapul. E két tartalmi feltétel együttes megvalósítása minőségi többletet jelent a bűnszövetség szervezethez képest.);

- *konspiratíván működő* (a módosítás a csoport működése tekintetében a korábban használt összehangoltságot mint fogalmi elemet felcseréli a konspiratív működési jellegre. Úgy tűnik, hogy az összehangolt magatartást a jogalkalmazás nem a jogalkotói szándéknak megfelelően értelmezte, vagy egyes deliktumok esetében az értelmezését elmulasztotta. Pedig az összehangoltság szintén minőségi többletet kívánt érzékeltetni a bűnszövetség szervezethez képest. Az összehangoltság jelentette volna az elkövetők közötti koordinációt, a lebukás megelőzése érdekében tett – több esetben önálló bűncselekményként büntetett – lépéseket, a bűncselekményből származó előny szervezett elosztását, a bűncselekmények elkövetésének feladatmegosztáson alapuló tervszerűségét. Egy korábbi jogegységi határozat azonban az összehangoltság tartalmi jelentését leegyszerűsítette, a gyakorlat pedig el is mulasztotta az alkalmazását, bizonyítás felvételét. Ezért a módosítás a fogalmat felcseréli a konspiratív jelzőre, ezzel visszatérítve a fogalmat az eredeti jogalkotói szándékhoz. A konspiratív jelleg jobban kifejezi az említett jellegzetességeket, elvárva azok bizonyítását a bűnszövetségtől való elhatárolás érdekében.);
- *ötévi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel fenyegetett;*
- *szándékos bűncselekmény elkövetésére létrehozott szervezet.*

1.1.1. Nemzetközi kitekintés a szervezett bűnözés fogalmi meghatározásaira

„A bűnszervezet olyan strukturált szervezetet jelent, amelyet adott időszakra kettőnél több személy összehangoltan hoz létre olyan bűncselekmények elkövetése céljából, amelyeket a törvény legalább négy évig tartó szabadságvesztéssel vagy szabadságelvonással járó intézkedéssel, illetve ennél súlyosabb büntetéssel sújt, akár a bűncselekmény elkövetése maga a fő cél, akár ez az anyagi haszonszerzés és – adott esetben – az állami hatóságok törvényellenes befolyásolásának eszköze.”⁴
„Bármely vállalkozás vagy emberek csoportja, mely folyamatos, nemzeti határokat figyelmen kívül hagyó, illegális tevékenységet folytat, és melynek elsődleges célja anyagi nyereség létrehozása.”⁵
A Palermói Egyezmény 2.) cikk a) pontja meghatározta a szervezett bűnözési csoport fogalmát, mely szerint „bizonyos ideig fennálló, három vagy több főből álló strukturált csoport, amely összehangoltan működik egy vagy több, a jelen Egyezményben meghatározott súlyos bűncselekmény elkövetése céljából, közvetlen vagy közvetett módon pénzügyi vagy más anyagi haszon megszerzésére törekedve.”⁶

„Az Európa Tanács Szervezett Bűnözés Büntetőjogi és Kriminológiai Kérdéseivel Foglalkozó Szakértői Csoportja (PC–S–CO) meghatározta azon ismérveket, amelyek fennállása esetén bűnszervezetről beszélhetünk. Ezek a következők:

⁴ Az Európai Unió Tanácsának együttes fellépésében (1998. december 21.) közzétett meghatározása.

⁵ Gellér Balázs – Hollán Miklós: *A szervezett bűnözés arcai*. Budapest, Rejtjel, 2004. 14.

⁶ 2006. évi CI. törvény az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezmény kihirdetéséről 2. cikk.

1. Kötelező kritériumok:

- a) három, vagy több személy együttműködése;
- b) hosszú távú, vagy meghatározatlan időre szóló együttműködés;
- c) súlyos bűncselekmények gyanúja, vagy azok elkövetése;
- d) anyagi haszonszerzési, és/vagy hatalmi pozícióba kerülési cél.

2. Esetleges kritériumok:

- a) minden egyes résztvevőnek meghatározott feladata vagy szerepe van;
- b) valamely belső fegyelmi, vagy ellenőrzési forma használata;
- c) megfélemlítés céljából erőszak, vagy egyéb eszközök alkalmazása;
- d) befolyás kiterjesztése a politikusokra, a médiára, közigazgatásra, a rendészeti szervekre, az igazságszolgáltatásra, illetve a gazdasági élet szereplőire korrupció, vagy bármely más módszer alkalmazásával,
- e) kereskedelmi, vagy üzleti jellegű struktúrák felhasználása;
- f) részvétel a pénzmosásban;
- g) nemzetközi szinten történő működés.

Az Európa Tanács⁷ értelmezése szerint – a négy plusz kettő elv alapján – a négy kötelező kritérium mellett további két esetleges ismérvtől meg kell különböztetni az adott szervezett bűnözői csoport bűnszervezetként történő meghatározásához.⁸

1.2. Személyek a rendőrség szervezett bűnözés elleni műveleti fellépéséhez 2011-ben készült stratégiai vízióból⁹

1.2.1. A bűnszervezetek szerveződési alapjai

A bűnszervezetek szerveződési alapja az etnikai, a családi kötelékekből, egyéb, bűnözői előéletből, illetőleg speciális tevékenységből, szakértelemből adódó érdekközösség. A bűnszervezeti jellegű mutató, tartósan bűncselekmény elkövetésére berendezkedett családi közösségektől a maffiaszerű bűnszervezeteken át, a már saját végrehajtói állománnyal nem rendelkező, érdekeit gazdasági manipulációkkal, pénzzel, alkalmilag vagy tartósan felbérelt csoportokkal érvényesítő oligarchákig terjed.

Kétségtelen, hogy anyagi alapon is erős kötődésű bűnszervezetek tudnak kialakulni, de az igazi kohéziót továbbra is a vérségi, családi kötődés, az etnikai és idegen ajkú bűnszervezetek esetében a közös gyökerek, a hazai szervezett bűnözői hagyományok jelentik.

A bűnszervezetek tipikus hierarchikus felépítése ma már nem egyszerűen a piramiselvet követi. Az új struktúrák inkább a szőlőfűrtszerű elrendezésre hasonlítanak, ahol egy-egy alvezér komplett vonalat, tevékenységet irányít önállóan, és már csak ők kapcsolódnak közvetlenül a gerinchálózathoz. Az ilyen elrendezés előnye a lebukás veszélyének minimalizálása, az egy időben történő jövedelemforrások kiesésének kizárása. Természetesen a csoportok bűnözői

⁷ Európa Tanács: regionális nemzetközi szervezet, amelynek székhelye Strasbourg. Jelenleg 47 tagja van. Laza, kormányközi együttműködés keretében jött létre, nem az Európai Unió intézménye. Magyarország 1990. november 6-án csatlakozott.

⁸ Szendrei Ferenc: *A pénzmosás*. PhD-értekezés. Pécs, Pécsi Tudományegyetem ÁJK, Doktori Iskola, 2010. 162.

⁹ Döntés-előkészítő anyag volt, nem publikálták – azonban fontos kordokumentum, mivel sem előtte, sem azóta nem készült specializált középtávú stratégia a hazai szervezett bűnözéssel szembeni fellépésről. Tematikus tanulmányi érvrendszerek kialakítását megalapozó szemelvényként szerepel a tankönyvben.

„tevékenységi” körétől, szervezettségi fokától függő, előbbtől eltérő, klasszikus struktúrák is jelen vannak.

A csúcvezetők képesek úgy működtetni a hálózatot, hogy akár a rivális, vagy annak tűnő csoportok is egy érdeket szolgálhatnak a valóságban.

A vérségi, családi alapon szerveződő csoportok esetében fordul elő a leggyakrabban, hogy a bünszervezeti végrehajtás fogalmi elemei közül csak az elkövetett bűncselekmények büntetési tétele nem üti meg a törvényi kritériumot. Ezekre a csoportokra jellemző leginkább az erőszakos garázda jellegű fellépés, a társadalmat leginkább irritáló megjelenés, provokáló magatartás.

1.2.2. A bünszervezeti profilok

A tevékenységi körökben mára már állandósultak a 2008-as válság hatásai, kialakultak azok a vonalak, amelyek a fő profilokat alkotják.

A profilok alapján szintén lehet kategorizálni a bünszervezeteket.

1.2.2.1. Az egy bűncselekménytípusra szakosodott specializált bünszervezetek

Az elmúlt évek adatai alapján a következő bűncselekményi szegmensekben jöttek létre ilyen csoportok:

- a kábítószer-kereskedelem,
- az illegális migráció és emberkereskedelem,
- fegyverkereskedelem,
- a pénzhamisítás,
- készpénz-helyettesítő fizetési eszközökkel kapcsolatos visszaélések,
- a kibertérben realizálódó bűncselekmények.

Közös jellemzőik, hogy tevékenységük profilja tiszta, csak járulékosan követnek el más bűncselekményeket, vagy tartanak fenn kapcsolatokat eltérő profilú bünszervezetekkel.

1.2.2.2. Tradicionális bünszervezetek

Hagyományosan hierarchikus rendszerben, területi elven működő bünszervezetek, amelyek bármilyenfajta, legnagyobb haszonnal kecsegtető vagy pozíciójuk védelmét, építését szolgáló bűncselekményt elkövetnek. Jellemzően éjszakai szórakozóhelyeket működtetnek, ezzel összefüggésben kábítószer-terjesztéssel, prostitúciós tevékenységgel foglalkoznak, erőteljesen jelen vannak a védelmi zsarolás, az uzsora, a kényszerítés, zsarolás, csalás bűncselekmények területén, továbbá a garázda és más a közrendet súlyosan veszélyeztető, a társadalmat különösen irritáló cselekményekben, mint kézigránátos támadások, nagy létszámú megfélemlítő felvonulások. A kilencvenes évek bűnözési hullámában elsősorban olajjal, kábítószer-kereskedéssel, védelmi zsarolásokkal, szórakozóhelyek működtetésével óriási vagyonokat felhalmozó személyek, oligarchák emelkedtek ki, akik ma már önmagukat üzletemberként mutatva irányítanak a háttérből. Gazdasági, pénzügyi manipulációkkal, a médiát felhasználva, a közigazgatásra hatva emelnek ki vagy semmisítenek meg csoportokat, személyeket a közvetlen bűncselekményi végrehajtástól szigorúan távol maradván.

1.2.3. A bűnszervezetekkel szembeni felderítő tevékenységek stratégiája

A különböző bűnszervezetek esetében egyetemleges jellemző, hogy a vezető nem, vagy csak demonstratív jelleggel követ el bűncselekményt. Szerepe már csak az irányítás, a felkérések végrehajtásának megszervezése. Szintén általános, hogy a vezetők környezetében nagyszámú volt rendvédelmi, titkosszolgálati szakember jelenik meg. A bűnszervezetek – azok anyagi bázisa miatt – az egyes tagok vagy a vezető ellen indított büntetőeljárás ellenére működőképesek maradnak.

Az előbbiek alapján a felderítések tekintetében – azon túlmenően, hogy teljesülnek a felderítőmunka eredményességére vonatkozó stratégia követelményei – súlyozottan érvényesülnie kell, hogy;

- fokozottan konspiráltak,
- hosszú távra megtervezettek,
- időben pedig a bűnszervezetet személyi és szervezeti értelemben is lekövethetőek (felderítés-nyomozás-előzetes-büntetés-szabadulás→felderítés-nyomozás-stb.) legyenek.

1.2.4. A humán és a technikai hírszerzés

A rendőrség speciális feladatot ellátó nyomozói kétségtelenül bizonyították, hogy még egy viszonylagosan nem nagy területű ország területén is hatékonyan lehet fedésben dolgozni. A munkákat megrendelő oldalon kell tudatosítani és erősíteni a bűnszervezetbe történő hosszú távú beépülések jelentőségét, az ilyen helyzetek kialakításának és kihasználásának előnyeit.

A hagyományos humán hírszerzés értéke az elmúlt évtizedben először gyengült, majd az utóbb években ismételen felértékelődött. Volt egy időszaka a hazai kriminalisztikának, amikor teljesen hanyagolta a hagyományos módszereket, és szinte kizárólag a hírközléshez, a helymeghatározáshoz használt eszközök alkalmazásával próbált meg információt gyűjteni.

A sokszor nagyszerű eredményeket hozó híváslista-elemzések, a távközléshez kapcsolódó bírói eszközök azonban nem bizonyultak tartós áttörésnek, a módszerek széles körben ismertté váltak, értékük annullálódott, hamarosan felbukkant az igény a hagyományos módszerek iránt, illetve az igény a két metódus kombinálására.

A humán hírszerzés és a technika kombinációja önmagában már nem képes megfelelni ezeknek a követelményeknek. A passzív információgyűjtésből át kell állnunk az aktív, kombinált és irányító hírszerzésre. A bűnszervezetek bomlasztása nem képzelhető el dezinformációk alkalmazása nélkül, az információk megszerzése nem képzelhető el sajtóterős figyelések és minőségi együttműködések nélkül. Céltudatos stratégiára, kombinációkra és játszmákra épülő, nem pedig egyes eszközöket önállóan alkalmazó felderítésekre van szükség ezen a területen.

Elengedhetetlen a technikai eszközpark jelentős fejlesztése tekintettel az eszközök gyors avulására, az interneten kapható blokkoló, felderítőeszközök fejlődésére, a módszerek és technikák széles körű ismertté válására.

A humán hírszerzés területén az együttműködőkre vonatkozó szabályozás átfogó újragondolása, a szabályzó normáknak a megváltozott társadalmi és életviszonyokhoz való mielőbbi hozzáigazítása szükséges – a beszerzési, motivációs alapok, a jutalmazás stb. –, és meg kell oldani azokat a finanszírozási kérdéseket, amelyek velejárói ennek a feladatnak. A terület újraszabályozását külön javaslatban célszerű kifejteni.

A stratégiában az egyes nyomozó hatóságok szervezeti felépítését érintően nem fogalmaztak meg javaslatot a következők miatt:

- a szervezetek bizonyos rugalmassággal kell, hogy reagáljanak a területükön felmerülő jelenségekre. Ezért meg kell engedni, hogy adott szervezeti egység a bűnügyi helyzetben mutatkozó tendenciákra tekintettel a maga felelősségi körében alakítsa struktúráját;
- a felderítő tevékenység büntetőeljárásról szóló törvénybe történt beépülése óta összegyűjtött tapasztalatok szerint a kiemelt ügyekben hatékony az információgyűjtés egy szakegységen belüli kezelése a nyílt nyomozásokkal. Ez azonban nem feltétlenül igaz a nagy, napi, nyílt ügyforgalmat bonyolító területi és helyi szervekre.

1.2.5. A szervezett bűnözés elleni harc területei

Az elmúlt években állandósult tendenciák elemzését alapul véve a szervezett bűnözés elleni küzdelem stratégiája két irányvonal mentén határozható meg:

- a specializált bünszervezetek;
- a „hagyományos” tevékenységet kifejtő bünszervezetek.

A szervezett bűnözés elleni felderítések és nyomozások adatai, tendenciái a specializált és hagyományos bünszervezetek körülírását és definiálását egyértelművé teszik. A kategóriákon belül heterogén a kép az egyes csoportok struktúráját, etnikai hovatartozását, a csoport kohéziós erejét, területi értelemben tevékenységi körét illetően. Emellett figyelembe kell vennünk az éves OCTA-jelentések Magyarországot és a térséget érintő adatait, az ezekből látszó tendenciákat.

Specializált bünszervezetek esetében:

- a kábítószer-kereskedelem,
- az emberkereskedelem,
- az illegális migráció, embercsempészés,
- a fegyverkereskedelem,
- a pénzhamisítás,
- az internetbűnözés,
- a készpénz fizetőeszköz helyettesítésére szolgáló eszközökkel elkövetett bűncselekmények.

A hagyományos bünszervezeti forma legjellemzőbb bűncselekményi területei:

- a (védelmi) zsarolás és más vagyon elleni bűncselekmények,
- a prostitúció,
- a kábítószer-terjesztés,
- az uzsorakölcsönök,
- korrupciós cselekmények,
- fegyveres rablások,
- élet, testi épség elleni deliktumok.

1.2.6. A stratégiában megfogalmazott kiindulópontok alapján végrehajtandó feladatok

- Létre kell hozni a rendőrség Szervezett Bűnözés Elleni Stratégiai Tanácsát (Tanács).
- A Tanács feladata, hogy a SZEBEKK (jelenleg TIBEK) időszakos értékelései alapján meghatározza azokat a csoportokat, amelyek bűnszervezetként tevékenykednek, javaslatot fogalmazzon meg a bűnügyi főigazgató részére a felderítésre kijelölendő nyomozó hatóság, hatóságok vonatkozásában. A Tanácsot az ORFK Bűnügyi Főigazgatóság Bűnügyi Főosztály vezetője hívja össze az általa szükségesnek ítélt rendszerességgel. A Tanácsba a bűnügyi főosztályvezető szakmai irányítása alá tartozó és az adott ülés napirendjében érintett rendőrségi szervek vezetői berendelése mellett állandó vagy eseti jelleggel meghívják a Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központ, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, a Terrorelhárítási Központ, a Nemzeti Védelmi Szolgálat, valamint a polgári és katonai titkosszolgálatok vezetői által kijelölt tanácsstagokat.
- A rendőrség bűnügyi szakmai irányítói tevékenysége tapasztalatai, a SZEBEKK és az ORFK Bűnügyi Főigazgatóság Bűnügyi Elemző-Értékelő Főosztály időszakos és egyedi értékelései és adatszolgáltatásai alapján a Tanács határozza meg a bűnszervezetként működő csoportokat. Koordinálja a rendvédelmi szervek között a szervezett bűnözői csoportok elleni hatékony fellépést, a rendőrség bűnügyi szerveinek tekintetében javaslatot tesz a felderítésre kijelölendő nyomozó hatóság vonatkozásában az ORFK bűnügyi főigazgatója felé.
- A Tanács feladata – operatív intézkedésein túl – a szervezett bűnözés elleni fellépést érintő törvények és az ezek alapján meglévő szabályozások teljes körű áttekintése és folyamatos aktualizálásának kezdeményezése a szervezett bűnözés tendenciájának változásain alapulva.
- Feladata továbbá az állami és társadalmi szervek szükség szerinti bevonása a Tanács munkájába a szervezett bűnözést elősegítő társadalmi vagy gazdasági folyamatokba való, a bűnüldözés lehetőségeit meghaladó beavatkozás eredményessé tétele érdekében.
- A jelenleg hatályban lévő, a szervezett bűnözés elleni hatékony rendőri fellépésről szóló módszertani útmutató, ezen stratégiának megfelelő átdolgozása. Az eljárási rend meghatározásával és számonkérésével a stratégia célkitűzéseinek érvényre juttatása.
- A titkos információgyűjtő tevékenység és a felderítő munka eredményességére vonatkozó stratégia lehetőségeinek legszélesebb körű kiaknázása a szervezett bűnözés elleni fellépés során.
- Az adatbázisok feltöltöttségét, hasznosulását a Tanács folyamatosan elemezze, és az információáramlás folyamatos optimalizálása érdekében a szükséges intézkedéseket tegye meg.
- Az értékelési mechanizmus kidolgozása a Tanács részére, hogy aktuális adatokból vonhasson le következtetéseket.
- Prioritásként kezelve meg kell határozni és finanszírozni a saját fejlesztésű, új hírszerző eszközök, módszerek körét és azok fejlesztését. Az eszközök hatékonyságának és az azok útján beszerzett információk hasznosulásának biztosítása. A felderítéseket végrehajtó állomány specializált továbbképzése tematikájának beillesztése a bűnügyi szakterület továbbképzési rendszerébe.

E feladatok körében:

- a különleges eszközök alkalmazási volumenét és a beszerzett adatok feldolgozásának kapacitását növelni kell;
- tervszerűen növelni kell a rendőrség figyelő-elfogó kapacitását;
- ösztönözni szükséges a humán források minőségének javítását, számuk hatékonyság-arányos növelését;
- a titkos információgyűjtés során beszerzett adatok büntetőeljárásban bizonyítás eszközeként történő felhasználásának normatív szabályozása, az egységes eljárási rend és a bizonyító erő formális és tartalmi fenntartásának biztosítása érdekében;
- az NNI Bűnügyi Ellátó Szervek bűnügyi hírszerző továbbképzésének ki kell terjedni a szervezett bűnözés elleni fellépés speciális képzésére;
- folyamatos együttműködés a bűnügyi szervek között a bünszervezetek feldolgozása során, az állandó információáramlás biztosítása;
- a feljelentés elutasításának vagy a nyomozás megszüntetésének együttműködő gyanúsítással szembeni intézményének témavizsgálata.

1.2.7. Stratégiai célkitűzések összesítése

1.2.7.1. Rövid távú stratégiai célok

- A felderítő tevékenység gerincét a bünszervezetek feltérképezése, az általuk megvalósított bűncselekmények megelőzése, megszakítása és felderítése képezi.
- A felderítés eredményességének javítása érdekében a folyamatban lévő ügyekben az Euro-polnál létrehozott bűnelemző munkafájlokba az információk továbbítása.
- A munkafájlokból adatok lekérése, konkrét ügyekhez elemző támogatás igénylésére kerül sor.
- A konkrét ügyekben megkezdett szoros nemzetközi műveleti együttműködés a külföldi társszolgálatokkal.

1.2.7.2. Középtávú stratégiai célok

- A Magyarországon tevékenykedő jelentősebb bünszervezetek feldolgozása, azok tagjaival szemben a büntetőeljárások eredményes befejezése.
- Információcsere és folyamatos kapcsolattartás a megyei rendőr-főkapitányságok felderítőegységeivel a hatáskörükön túlmutató szervezett bűnözői csoportok titkos információgyűjtés során történő feldolgozása érdekében.
- A nemzetközi együttműködés keretein belül folyamatos és hatékony kapcsolattartás a külföldi társszolgálatokkal. Az Europol munkafájljaiban való aktív részvétel, az adatárak folyamatos töltése.
- A schengeni övezet létrejöttére figyelemmel mindenképpen szükséges, hogy az Europol adta lehetőségeket kihasználva a tagországok együttműködve, egységes metodika szerint lépjenek fel a bűncselekmények vonatkozásában.
- Közös nyomozócsoport felállítása a szervezett bűnözés helyzetétől függően az EU tag-országaival.

1.2.7.3. Hosszú távú stratégiai célok

- Hosszú távú stratégiai célként a feldolgozás alatt álló bűnszervezetek teljes felszámolását határozták meg.
- A meglévő és jónak mondható külső és belső együttműködés során a kapcsolatok további kimunkálása és erősítése.
- A bűnügyi állomány körében – a nemzetközi együttműködés során szükséges napi szintű kapcsolattartáshoz – a nyelvtudás magasabb szintű elsajátítása, valamint a szakmai tevékenység minőségének a javítása.

1.3. A szervezett bűnözés elleni harcról általánosságban a műveleti tevékenység optimalizálásához

A hazai bűnözés szerkezeti vizsgálatából kitűnik, hogy az összes ismertté vált bűncselekményből a jogalkotó által a „szervezett bűnözéssel összefüggő” kategóriába jelenleg mintegy 32 tényállás és azok további 11 fordulata sorolható. A bűnüldöző szervek ezt a bűncselekményi halmazt tekintik a szervezett bűnözés kategóriájába tartozó ügycsoportnak. Felsorolás helyett célszerű kategorizálni, már csak azért is, mert az ellenük hasznosítható műveleti lehetőségek metodikáját is e csoportosítás alapján fogalmazhatjuk meg. Így megkülönböztethetünk

- élősdi jellegű,
- vagyon, nemi erkölcs, élet és testi épség elleni,
- ember és áru – köztük nemzetközileg ellenőrzött termékek és technológiák – csempészetére irányuló,
- adó- és vámjellegű,
- pénz-, bankkártya- és értékpapír-hamisítással összefüggő,
- illetve bűnös úton szerzett javak eredetének megváltoztatására irányuló pénzmosás deliktumokat.

A nemzetközi szakirodalom és az empirikus ismeretek felhívják a figyelmet arra, hogy a korábbi területszerző és területvédő harcok korszakának lezáródása után egy új, nemzeti és nemzetközi szinten megvalósuló kooperációs időszak vette kezdetét, amely a korábbi éles szembenállást váltotta fel. Az együttműködésen alapuló új működési mechanizmus további új veszélyforrásokat hordoz. Egyrészt a legális működést mutató elemek szélesítésével még konspiráltabbá teszik a bűnös tevékenységet, másrészt az együttműködés során kölcsönösen igénybe veszik a mások által bejáratott korrupciós csatornákat, veszélyeztetve az ország gazdasági és nemzetbiztonságát. Az ilyen kooperációs hálózatot képező szervezett bűnözői struktúrákat orientációs csoportoknak nevezzük.

A szervezett bűnözés egyik sajátossága a transznacionális jelleg, amely a honi szervezett bűnözés kialakulásában, formálódásában, összetételében, működésében és hatókörében egyaránt meghatározó szerepet tölt be.

A legfőbb minőségi változást egy határok nélküli, 500 millió eurós piachoz való tartozás jelenti, amely magában foglalja az EU területén azonosított mintegy 4000 bűnszervezetet. A belső határok megszűnésének szervezett bűnözési aspektusa az első években főleg a hollandiai kábítószerforrások könnyebb elérése, továbbá az ember- és árucsempészet kapcsán jelentkezett. Ez kifejtette hatását a hazai és nyugat-európai felvevőpiacokra irányuló kábítószer- és ciga-

rettacsempészetre, az embercsempészésre, valamint a szexuális célzatú emberkereskedelemre és a pénzmosásra.

Másodlagos problémát hordoz a hazánkban működő, Európai Unión kívüli – úgynevezett harmadik országbeli – bűnszervezetek jelenléte, amelyek Magyarországot hídfőállásnak használják a közösségi piacok eléréséhez. Az uniós integráció a magyar bűnszervezetek számára is kiszélesítette a működés hatókörét: minden harmadik magyar bűnszervezet rendelkezik nemzetközi kapcsolatrendszerrel, minden ötödik pedig Európán kívüli gazdasági kapcsolatokkal. A felderítést nehezíti a tőke és vállalkozás szabadsága miatt a bűncselekményből szerzett vagy adó alól elvont pénzek útjának nyomon követése, felkutatása.

Az Európai Unióval történő integrációs szerződés azonban a nemzetközi bűnügyi együttműködés lehetőségeit is kibővítette, ami megnyilvánul a képzéstől kezdve a közösségi stratégiákon és intézkedési terveken át az egyes konkrét ügyekben megvalósított összehangolt akciókban is. Tekintettel arra, hogy az EU tagállamaiban a szervezett bűnözés eltérő megnyilvánulási formákat mutat, eltérő bűnügyi, köz- és gazdaságbiztonsági problémákat jelent, a Közösség által kidolgozott belső biztonsági stratégiák a cselekvés politikai, jogi és szervezeti kereteit biztosítják. A hatályos stratégia megfogalmazása szerint:

„Európát napjainkban fenyegető, bűnözéssel kapcsolatos kockázatok és veszélyek – úgymint a terrorizmus, a súlyos és a szervezett bűnözés, a kábítószer-kereskedelem, a számítástechnikai bűnözés, az emberkereskedelem, a kiskorúak szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia, a gazdasági bűnözés és a korrupció, a fegyverkereskedelem és a határokon átnyúló bűnözés – rendkívül gyorsan alkalmazkodnak a tudomány és a technológia fejlődéséhez és változásaihoz, amint megkísérlik jogtalanul kihasználni és tönkretenni nyílt társadalmaink értékeit és jólétét.”¹⁰

1.4. Korszerű megoldási platform a szervezett bűnözés elleni küzdelem területén: az EMPACT-rendszer

Az EMPACT angol rövidítés: *European Multidisciplinary Platform Against Criminal Threats*, magyarul Európai Multidiszciplináris Platform a Bűnügyi Fenyegetettség Ellen. Ez egy ad hoc gazdálkodási környezet; olyan tevékenységek fejlesztésére jött létre, amelyek alkalmasak előre meghatározott célok véghez vitelére. Erre épül a releváns tagállamoknak, EU-s intézményeknek és ügynökségeknek, illetve harmadik országoknak és szervezeteknek az a multidiszciplináris együttműködési platformja, amely megnevezi a nemzetközi kiemelt és szervezett bűnözés fenyegetettségi pontjait.

Ez a program lényegében az EU égisze alatt, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni fellépés keretében kialakított feladatrendszer, amelynek keretében nyolc különböző területet érintően végeznek közös munkát a kijelölt EMPACT-koordinátorok.

Az EMPACT feladata kettős. COSPOL-ra¹¹ épülve keretet biztosít: a stratégiai célkitűzések műveleti akciótervbe történő átültetéséhez, végrehajtja és monitorozza az OAP-eket¹². Az Europol Támogató Egysége a prioritások (nem tagállami szintű) felelőseivel a prioritások megvalósítása érdekében kidolgozza az OAP-k feladatrendszerét.

¹⁰ Az EU belső biztonsági stratégiája 2010.

¹¹ *Comprehensive Operational Strategic Planning for the Police*, Rendészeti Műveleti Stratégiai Tervező Egység.

¹² Operatív cselekvési terv.

Az EMPACT prioritási pontjai a következők:

- nyugat-balkáni bűnözés,
- illegális bevándorlás,
- szintetikus kábítószeres,
- emberkereskedelem,
- utazó bűnözői csoportok,
- számítástechnikai bűnözés,
- konténeres, illegális árucikkcsempészet,
- nyugat-afrikai heroin- és kokaincsempészet.

A szervezett és súlyos nemzetközi bűnözésre vonatkozó szakpolitikai ciklus olyan munkamódszer, amelyet az EU 2010-ben fogadott el az uniót érintő legjelentősebb bűnügyi veszélyek elhárításának céljával. Az egyes ciklusok négy évig tartanak, céljuk pedig a koordináció és az együttműködés optimalizálása előre meghatározott bűnügyi prioritások vonatkozásában. A kezelendő bűnügyi veszélyeket bűnügyi hírszerzési adatok alapján azonosítják, kiválasztásukat pedig politikai szinten hagyják jóvá. A ciklus során az összes tagállami és uniós szintű szolgálatot és érdekelt felet felkérjük arra, hogy biztosítsanak erőforrásokat a közös munkához, és kölcsönösen fokozzák erőfeszítéseiket. Az újonnan megjelenő veszélyeket is figyelemmel kísérik annak érdekében, hogy eredményesen fel lehessen lépni ellenük.

1.5. Az aktuális bűnügyi helyzet megállapítása

Amennyiben egy rendőri szerv illetékességi területe a szervezett bűnözés valamely jelét mutatja, az első és legfontosabb feladat a pontos operatív helyzet felmérése. A *Bűnügyi szolgálati ismeretek* tantárgy keretében kellő alapossággal ismertetve lett a helyzetértékelés célja és módszertana, amelyet egy rendőrség által bűnügyiileg biztosított terület, objektum védelme érdekében alkalmazni kell.

A bűnügyi helyzetre ható közvetett és közvetlen szempontok és hatások figyelembevételével esetünkben a beszerzett információk és adatok vizsgálatával azt kell megállapítani, hogy az érzékelt bűnügyi jelenség, megnyilvánulási formák milyen konkrét bűnügyi hatást fejtenek ki az adott közigazgatási egység, védett objektum biztonságára, milyen hatást gyakorolnak az illetékesség alá tartozó terület bűnözésének egészére, az ott élő állampolgárok, gazdasági vállalkozások kriminális biztonságára.

A bűnügyi helyzetértékelés elveinek alkalmazásával fel kell mérni azokat az okokat és körülményeket, amelyek lehetővé tették a szervezett bűnözés helyi-területi kialakulását, meg kell határozni a bűnözésen belüli mértékét, dinamikáját, pontos megnyilvánulási formáit, bűnözésre, bűnüldözésre gyakorolt hatásait.

A megyei és központi bűnügyi szervezetek évente egy alkalommal, szükség esetén többször, helyzetértékelést kell készíteniük az illetékességi területükön mért szervezett bűnözésről.

Ez a helyzetértékelés *reaktív*, visszatekintő jellegű, összegzi az elmúlt időszak (általában év) büntetőeljárásainak és titkos információgyűjtéseinek tapasztalatait, az illetékességi területen azonosított, szervezett bűnözői csoportok, bűnszervezetek számát, összetételét, működési módszereit, az általuk elkövetett bűncselekmények fajtáit.

A rendőrség a megyei szervei, az ORFK, illetve a szervezett bűnözés területén hatáskörrel és feladattal rendelkező valamennyi együttműködő titkos információira és büntetőeljárás adataira épülő, az EU fenyegetettségértékelési elveinek megfelelő helyzetértékelést készít évente egy

alkalommal, illetve szükség esetén. Ez a módszer már *proaktív*, előrettekintő, prognózis jellegű, a helyzetértékelésben összegzett bűnügyi problémához rendeli az annak kezeléséhez szükséges stratégiai és taktikai feltételeket.

Végül az EU szakmai szerve, az Europol a tagállamok helyzetértékeléseit és más vele kapcsolatban álló nemzetközi szervezetek és hatóságok valamennyi tájékoztató adatát felhasználva elkészíti a Közösség szervezett bűnözési fenyegettségéről szóló jelentését, amelyet az EU Bizottsága megtárgyal, ezáltal akcióterveket készít és fogad el.

A Hágai Program az Europolit egyebek mellett a bűnszervezetek helyzetértékelése tekintetében egy új típusú elemzési modellt kidolgozására és bevezetésére utasította. Eredményként 2006-tól – szakítva a korábbi stratégiai elemzési módszerekkel – EU-szerte bevezették a szervezett bűnözés fenyegetettség értékelése (*Organised Crime Threat Assessment – OCTA*) modellt, amely egy lényegesen tágabb fogalom, az Európai Bűnügyi Hírszerzési Modell (*European Criminal Intelligence Model – ECIM*) integráns részét képezte.

Módszertana folyamatosan fejlődött, majd a bűnözésben érzékelt változásokra, illetve a bűnüldözés igényeire reagálva, megváltozott tartalommal és módszertannal 2013-ban a SOCTA (*Serious and Organized Crime Threat Assessment*) váltotta fel.

A SOCTA-jelentés a tagállami kötelező adatszolgáltatás körét kiterjesztette a szervezett bűnözés valamennyi megjelenési formájára, a szervezett bűnözői csoportok és hálózatok változataira, a nem bűnszervezetként működő bűnözői csoportosulásokra, az Europol listáján szereplő kiemelt bűncselekményeket elkövető bűnözői csoportok tevékenységére, valamint a bűnelkövetés céljából alkalmilag összeállt bűnözői csoportosulásokra.

Az eredményes felderítés és bizonyítás elengedhetetlen feltétele a rendőrségről szóló törvényben szabályozott bűncselekmények megelőzése céljából folytatott titkos információgyűjtés, valamint a büntetőeljárás jogban leplezett eszközök rendszerének felhasználása.

A titkos információgyűjtés és a leplezett eszközök felhasználása mellett jó hatékonysággal hasznosíthatók a büntetőeljárás törvény más korszerű jogintézményei, mint például a többszintű tanúvédelem, illetve a szervezett bűnözésre jellemző hallgatás falát áttörő, a köznyelvben vádalkunak nevezett, szakszerűen fogalmazva egyezés a bűnösség beismeréséről, esetleg a büntetőjogi felelősségre vonás elkerülésének kilátásba helyezése.

1.6. A műveleti tevékenységek jellemzői a szervezett bűnözés egyes jellemző bűncselekményi kategóriáinál

1.6.1. Az élet elleni bűncselekmények

Az élet elleni bűncselekmények közül a jegyzet szervezett bűnözésben belüli fejezetében a leszámolás jellegű bűncselekmények felderítési specifikumait tárgyaljuk. A leszámolás nem büntetőjogi, hanem kriminalisztikai kategória, azokat az emberöléseket soroljuk ide, amelyek háttérben szervezett bűnözői csoportok területszerző, területmegtartó harca, illegális tevékenységéből fakadó konfliktusa áll.

Az ilyen jellegű bűncselekmények felderítése, nyomozása és bizonyítása meglehetősen komoly személyi és anyagi ráfordítást, szakmai felkészültséget igényel. Számos – a szervezett bűnözés jellegéből fakadó – tényező nehezíti a rendőri munkát:

- az áldozatok minden esetben tevékenységüket illetően maguk is a jogtalanság talaján álltak, környezetükből, hozzátartozóiktól érdemi információ, bármilyen szintű együtt-

működés nem remélhető részben jól felfogott anyagi érdekek miatt, részben a szervezett bűnözés megtorlásától való félelem okán;

- hasonló megállapítás tehető a külső indifferens tanúkra, a tanúk megfélemlítése, befolyásolása miatt legtöbbször passzív magatartást tanúsít, nem látott, nem hallott semmit, nem tud semmiről;
- a bűncselekmények elkövetése és felfedezése között eltelt idő nem kedvez a forró nyomon üldözésnek, sok esetben a bejelentés idején az elkövetők már elhagyták az országot;
- a szervezett bűnözés etnikai jellege már önmagában komoly hátráltató tényező, eltérő kultúrák, történelmi és szociális szokások, gazdasági, nyelvi viszonyok a rendőrségen belüli szakosodást, specializálódást igényelnek, előfordul, hogy olyan nyelvjáráskban beszélnek, amit a tolmácsok képtelenek megérteni a lehallgatás vagy kihallgatás során;
- a szervezett bűnözés belső hierarchikus viszonyaiból fakadóan a leszámolás elrendelője, az utasítás kiadója és a bűncselekmény végrehajtója között többszörös áttétel van, így a felbujtótól a végrehajtóig terjedő felderítés és bizonyítás rendkívül nehezen kivitelezhető;
- a végrehajtáshoz még a magyar megbízók is sok esetben külföldi elkövetőt vesznek igénybe, akik a magyar hatóságok előtt előélet nélküliek, sokszor hamis okiratokkal érkeznek az országba, már azonosításuk is komoly akadályokba ütközik;
- az elkövetéshez személytelen eszközt, tipikusan robbantószervert alkalmaznak, a gyújtószerkezetet profi módon beágyazzák, amely a robbanásakor megsemmisül, a lőfegyverek sorszám nélküliek, általában csak egy bűncselekményhez használják őket, majd saját bejáratott csatornáikon belül újjal pótolják, a felhasznált gépkocsik lopottak.

A felsorolt körülmények több tanulsággal szolgálnak a felderítő munka számára. Azok az ügyek lettek időben eredményesen megoldva, amelyeknél a bűncselekmények bekövetkezése előtt már megfelelő mennyiségű és minőségű információval, lehetőleg aktív operatív pozícióval rendelkezünk.

Ezen esetekben van ugyanis lehetőség a felmerülő személyek gyors beazonosítására, a személyi és technikai információszerzésre már a konkrét ügyre vonatkozóan, az ismert telefonok forgalmának ellenőrzésére.

A szervezett bűnözés területén folytatott felderítő munkára különösen a bűnszervezetek vonatkozásában a fordított felderítési ciklus érvényes. Míg a tömegügyek felderítése, nyomozása során az „ügytől személyig” elv alkalmazása a tipikus, a szervezett bűnözés elleni harcban sokszor korábban azonosítjuk valakinek a bűnöző életvitelét, és az azzal kapcsolatos információkon keresztül jutunk el a leplezett bűnös tevékenységéhez, a megvalósított vagy tervezett bűncselekményhez, tehát a „személytől ügyig” elv érvényesül.

Miután a szervezett bűnözés gazdasági-pénzügyi jellegű illegális tevékenység, a felderítő munkának ki kell terjednie az *áldozat* leplezett vagy kevésbé titkolt bűnös tevékenysége *gazdasági hátterének vizsgálatára*, amelyhez a NAV munkatársait, gazdaságvédelmi szakembereket, esetleg szakértőket is igénybe veszünk. Ez két hatást is kiválthat, egyrészt információval szolgálhat a bűncselekmény indítékára, felbujtójára, másrészt esetleg a leplezett gazdasági ügyek okán együttműködőbb magatartásra presszionálja a társakat, hozzátartozókat.

A *technikai hírszerzésnek* meghatározó szerepe és jelentősége van a szervezett bűnözés területén; különösen igaz ez a megállapítás a leszámolás jellegű ügyekre a korábban felsorolt akadályozó tények és körülmények okán.

A leszámolásos emberölések általában nem előzmény nélküliek, megelőzi korábbi konfliktus, fenyegetés, kisebb súlyú bűncselekmény vagy megkísérelt, de eredménytelen emberölés.

Ennek nyoma esetlegesen megtalálható az áldozat telefonjának, számítógépes levelezésének vizsgálatával. Az áldozat *kommunikációs kapcsolatainak elemzése* további hasznos információkkal szolgálhat életvitelére, napi tevékenységére, életritmusára, kapcsolataira, segíthet a bűncselekményt megelőző időszak rekonstruálásában. Átjátszótorony-pozíciókkal kiegészítve feltárhatja mozgását egészen a haláláig.

Kapcsolatrendszere rámutathat szervezeten belüli pozíciójára, feladatkörére, azokra a fontos kulcsszereplőkre, akik *telefonjának (internet) bírói engedélyhez kötött ellenőrzésétől* a lehető legtöbb információt remélhetünk. Ez a módszer egyaránt alkalmazható az áldozat csoportjára és a konkurens, az elkövetéssel összefüggésbe hozható szervezetekre.

A *humán bűnügyi hírszerző munka* nélkül lényegesen kisebb az esély a leszámolásos emberölések felderítésére és bizonyítására. Az eljárás szinte minden szereplője ellenérdekű, de legalább közömbös partnerként viselkedik, a díjkitűzés, az információvásárlási lehetőség sem igen oldja meg a szervezett bűnözésre érvényes hallgatási arany szabályt.

Legmegbízhatóbb, leggyorsabb és legcélravezetőbb megoldás természetesen a *fedett nyomozó alkalmazása*, azonban bevezetésének, majd kivonásának pontos megtervezéséhez, már kellő ismeretekkel kell, hogy rendelkezünk az adott bűnözői körrel.

A felderítő munka természetesen nem korlátozódhat a bűncselekmény indítékának, motívumának feltárására, az elkövető(k) azonosítására, elengedhetetlenül szükséges a bűnösséget alátámasztó személyi és tárgyi bizonyítékok beszerzése is. Ez azt jelenti, hogy a felderítő tevékenység a bűncselekmény felfedezésétől a vádemelésig terjed, magába foglalva a már fogva tartott személlyel szemben alkalmazható *fogdai (börtön) felderítő tevékenységet*.

Több ügyben szerzett tapasztalat mutat arra, hogy a szervezett bűnözői csoport fogva tartott tagjai és a konkrét eljárással nem érintett társak között aktív kapcsolat van, amelynek segítségével megpróbálják az eljáró nyomozókat, ügyészt, bírót befolyásolni, kompromittálni, a tanúkat, szakértőket megfélemlíteni, bizonyítékokat megsemmisíteni, a médiát befolyásolni.

A személyi és technikai jellegű bizonyítékok mellett meg kell kísérelni a tárgyi bizonyítási eszközök felkutatását, amire azonban a büntetőeljárás keretében alkalmazott nyílt rendőri eszközök ilyen bűncselekmények és elkövetői kör vonatkozásában a legritkább esetben teremtenek lehetőséget. Ezért a tárgyi bizonyítási eszközök felkutatásában is nagyon hangsúlyos szerepe van a leplezett eszközöknek, például a *titkos kutatásnak*.

A leszámolás elkövetői tartózkodási helyének felderítése során, majd az elfogásuk előkészítéséhez a titkos információszerezés módszerei közül a *puhatolás* és *figyelés* lehetőségeit alkalmazzuk.

Az elkövetők elfogásakor igen körültekintően kell eljárni, hiszen lőfegyverrel, robbantószerrel elkövetett emberölés tette(i) rajtaütésekor igen nagy az esélye annak, hogy fegyveres ellenállást tanúsítanak.

A leszámolás jellegű emberölések felderítése, nyomozása és bizonyítása a fent leírtakból igazolhatóan különösen igényli az *elemzői támogatást*, az induló információk megadásától a felderítés információinak folyamatos értékelésén-elemzésén át a büntetőeljárásban alkalmazott ügyelemzésen, speciális profilalkotáson, elkövetői csoportelemzésen át a kommunikációs kapcsolatokig, esetleges pénzügyi tranzakcióanalízisig vagy a konkrét műveleti koordinációig.

1.6.2. Emberrablás, zsarolás

Gyakorisága, sajátos felderítési és nyomozási megoldásai miatt az emberrablás és zsarolás módszereit vizsgáljuk részletesen. A bemutatott leplezett eszközök alkalmazási lehetőségei a többi bűncselekménytípusnál is felhasználhatók.

1.6.2.1. Az emberrablás

Az ember elrablása, fogva tartása, túszként történő felhasználása, majd meghatározott követelés teljesítéséhez kötött szabadon engedése több évszázados hagyományokat felmutató bűnözési forma, elsősorban a pusztában élő népek között alakult ki.¹³

Az ilyen jellegű bűncselekmények felderítése, nyomozása és bizonyítása meglehetősen magas szakmai rutint, felkészültséget, az információk azonnali és folyamatos elemzését és szigorú belső és külső konspirációt igényel. Ez esetben is számos – a szervezett bűnözés jellegéből fakadó – tényező befolyásolja a felderítés kedvező kimenetelét:

- Az áldozatok a legtöbb esetben tevékenységüket illetően maguk is a jogtalanság talaján álltak, hiszen leggyakoribb esetben szervezett bűnözői csoportok egymás vezetői, meghatározó tagjai ellen valósítják meg.
- Az elrabolt személy hozzátartozói még abban az esetben sem mernek teljes bizalommal fordulni a rendőrséghez, ha az elrabolt nem kapcsolódik a bűnözéshez, hiszen az emberrablók első feltétele az, hogy ne értesítsék a hatóságokat. Ennek okán a bűncselekmények egy része látenciában marad, vagy a hatóságok már a hozzátartozók egyéni akcióinak kudarca után kapcsolódnak be.
- A média felfokozott érdeklődése zavarólag hat mind az elkövetőkre, mind a hozzátartozókra, mind pedig a felderítő-nyomozó szervre. Ezért addig a pontig, míg felderítési-nyomozási érdekek nem indokolják, teljes hírzárlat alatt kell dolgozni, napi jelentésben sem indokolt megjeleníteni.
- Törekedni kell a hozzátartozókkal való bizalmi kapcsolat kialakítására, teljes körű ellenőrzésük megszervezésére, pszichológiai felkészítésükre.

Amennyiben jó időszakban telepített vagy kialakított információs forrással rendelkezünk az emberrablással érintett bűnözői körökben, lényegesen egyszerűbb helyzetben vagyunk, akár előkészületi vagy kísérleti szakban megakadályozhatjuk a bűncselekmény elkövetését. A bűncselekmény elkövetése után aktivizálni kell a meglévő *humán információs* forrásokat, arra igen ritkán akad lehetőség, hogy már a folyamatban lévő bűncselekmény idején juttassunk be együttműködőt az érintett elkövetői körbe.

Az elsődlegesen és leggyorsabban alkalmazott titkos információszerző lehetőségek közül ez esetben is a meglévő *adattárak és nyilvántartások* ellenőrzésével érdemes kezdeni, amelyekből ismereteket kaphatunk az elrabolt személy előéletére, legális és illegális tevékenységére, kapcsolati rendszerére, a környezetében lévő operatív pozíciókra. Következő lépésben a meglévő és beszerzett információk alapján *meg kell állapítani az elkövetés legvalószínűbb okát, indítékát*, a szóba jöhető *elkövetői kört*, fel kell mérni az ebben megtalálható vagy kialakítható *operatív pozíciókat*.

¹³ Eugenio Cionco: *Váltságdíj vagy halál!* Budapest, ENA, 1992.

Ha a bűncselekmény elkövetőivel az elrabolt személy bűntársai vagy hozzátartozói a rendőrség kizárásával tárgyalnak, a felderítés kizárólag a meglévő operatív pozíciókra és a technikai úton szerzett információkra támaszkodhat. A tárgyalás menetét csak közvetve tudja befolyásolni. A fogva tartás helyének megállapítására, a követelés átadására vagy éppen elutasítására, a kiszabadítás megszervezésére a beszerzett információk alapján van lehetősége.

Az ilyen esetekben rendkívül fontos annak meghatározása, mikor avatkozik közbe a rendőrség, hiszen meg kell akadályozni a felek közötti viszony további eldurvulását, esetleges tömeges összecsapást, vérontásba torkolló túszszabadítást vagy a tárgyalások végleges megszakadását.

Az esetek nagyobb hányadában a rendőrség hivatalosan is tudomást szerez bejelentés vagy feljelentés által, és az elrabolt személy hozzátartozóit is felhasználva a kiszabadítás közvetlen irányítójává válik. Ez persze nem jelenti azt, hogy vakon megbízunk a bejelentőben, hozzátartozóban, az ő *humán erővel és technikai eszközökkel történő ellenőrzésére* ez esetben is szükség van.

A felderítés megkezdésével egyidejűleg szükséges egy *elemzéssel támogatott, elkülönült nyomozócsoport felállítása*. Feladatuk az információs bázisok ellenőrzése, a releváns információk és adatok külön adatbázisba rendezése, a humán hírszerző lehetőségek működtetése, a technikai hírszerzési eszközök igénylése, a keletkező új információk percrekész feldolgozása.

Az emberrablás megoldásának legfontosabb eszköze a fogva tartók és a hozzátartozók közötti kommunikáció ellenőrzése, amely szerencsés esetben telefonon történik. Erre az esetre alkalmazható a *bírói engedélyhez kötött telefonlehallgatás*, kiegészítve a *pozíciómeghatározással*, híváslista-elemzéssel.

Természetesen nincs mindig olyan pontos információ a fogva tartás helyére vonatkozóan, amely lehetővé teszi a *helyszínről történő szabadítást*. Ilyen esetekben a *követelés átadásának szituációja* teremt lehetőséget az elrabolt személy kiszabadítására. Általában tárgyalás, a fogva tartók és hozzátartozók közötti alkudozás következménye a hely meghatározása, ami az elkövetők által előre felderített, számukra biztonságos és ellenőrizhető. Meg kell kísérelni valamilyen reálisnak tűnő ürügy okán indifferens vagy a rendőrség által előre szervezett helyszín elfogadtatását, egyben kerülni kell a nagy kockázattal járó mozgásból történő átadást.

Az elfogás akciójának megszervezése során rendkívül nagy szerepe van ebben a helyzetben a *figyelésnek*, valamilyen *nyomkövető eszköz telepítésének*, a *címletek sorszáma rögzítésének*, *vegyi jelöléssel történő ellátásának*.

A váltságdíj átadása sem kockázatmentes feladat, azokban a szituációkban, amikor a rendőrség bejelentés vagy feljelentés alapján a hozzátartozókkal együttműködve jár el, a lehetőségek függvényében megpróbálja a *sértetti szerepkört átvállalni*, vagy biztosítóként közvetlenül jelen lenni, például taxisként.

1.6.2.2. A zsarolás

A zsarolás a szervezett bűnözői tevékenység legtipikusabb megnyilvánulási formája. A bűnügyi statisztikában éves szinten 800–1000 esetszámmal jelenik meg, azonban a bűncselekményfajta mögött is igen nagymértékű látenciát feltételezünk. Büntetőjogilag jogtalan haszonszerzés célzattal megvalósított kényszerítésnek határozható meg ez a magatartás, és a vagyon elleni bűncselekmények fejezetében lett elhelyezve.

A bűnügyi felderítőmunka lehetőségeit meghatározza a *bűncselekmény tudomásra jutásának ideje és módja*. Amennyiben titkos információgyűjtő munka vagy más büntetőeljárásban